

הרב יואל הלוי ראזנער
ברוקלין נ.י.

בענין להעמיד מצלמות ברפתות (מאמר תנובה)

"מקום החשש" אבל עכ"פ במקום ההוא צריך
ראיה ממש.

ודבר זה א"א להאמר כיון דמבואר במתני'
דצריך לראות גוף החליבה ממש אם נימא
דנגזר בסתם בלא פלוג אף היכא דליכא חשש,
א"כ איך אפשר דדי במה שרואה מקום החשש
בחוץ ולא גוף החליבה, הלא הראיה במקום
ההוא מועיל רק להוציא מידי החשש, והלא
החלב נאסר אף היכא דליכא שום חשש, ומה
בצע במה שהסיר חשש כיון דנאסר אף בלי
שום חשש. ועוד דאם נימא דדי להביט במקום
החשש א"כ במקום דליכא דבר טמא בהעיר
או בחולב לגבן וליכא שום חשש ומ"מ נאסר
משום לא פלוג, איך מהני יושב בצד הדיר
אצל הפתח ומביט בפתח הדיר הלא אין שם
מקום החשש, כיון דבאמת לא חיישינן שיביא
לשם חלב טמא, ומה מהני מה שרואה מקום
ההוא הלא צריך לראות מקום החשש ומקום
פתח הדיר אינו חלוק משאר מקומות סביב
הדיר מבחוץ, דלא מהני הראיה במקומות
ההם.

אך היה אפשר לומר [בנוסף לשני
האופנים שכתבנו שם לבאר דברי החת"ס]
דגדר התקנה הוא דצריך שיתברר הדבר ע"י
"ראית ישראל" ואין חילוק אם רואה החליבה
עצמו או רואה במקום אחר כל שנגרם הבירור
ע"י ראית ישראל על איזה מקום, נתקיים תקנת
חכמים דישאל רואהו. אבל לפי"ז הדין נותן
דגם ראיה ע"י וידיאוי קעמר"ע מהני לקיים
מה שאמרו חכמים שיהא ישראל רואהו דסו"ס
ע"י ראית ישראל בהווידיאוי קעמרע נתברר
הדבר דלא נתערב שם דבר טמא ואין צריך
לראות החליבה עצמו.

ראיתי מה שהשיב הרה"ג מ"מ
ווייסמאנדל שליט"א על מאמרינו באור
ישראל גליון ס"ד בענין חלב שחלבו עכו"ם
וישראל רואהו ע"י וידיאוי קעמר"ע. והנני חוזר
לבאר את דבריי בס"ד.

א

האם לשיטת החת"ס סני לראות במקום החשש

הנה במאמרינו כתבנו לדקדק בדברי
החת"ס יו"ד סימן קז שכתב "מ"מ כיון שגזרו
ואסרו במנין סתם אסרו כל חלב שאין ישראל
רואה החליבה או יכול לראות" דבדברים אלו
אינו מיושב ראיות הפר"ח השני שהביא ראיה
דלא נאסר במנין סתם, דהרי באין דבר טמא
בעדרו מהני עומד בחוץ אף שאינו יכול
לראות אפי' כשהוא עומד, כיון שרואה שלא
הביאו דבר טמא בחוץ, אבל סו"ס הרי לא
ראה גוף החליבה ואף "יכול לראות" ליכא,
וכתבנו שם לבאר שיטת החת"ס בשני אופנים,
ועפ"ד שם עלה לנו דגם לדעת החת"ס מהני
השגחה ע"י וידיאוי קעמרע'ס דמהני כמו עומד
בחוץ.

והרה"ג מ"מ ווייסמאנדל שליט"א כתב
שם לישב וז"ל ה"ה באין דבר טמא בעדרו
שקבעו חז"ל שהבפנים מירתת די למאי
שצריך לפי מצב הזה, שהרי יכול לראות מקום
החשש ה"נ משוויהו יכול לראות לפי המצב
הזה עכ"ל. וכפי הבנתי כוונתו לומר דהחת"ס
ס"ל דא"צ לראות גוף החליבה ודי במה
שרואה "מקום החשש" ובלכא דבר טמא
בהדיר כל החשש הוא רק שלא יביא דבר טמא
בחוץ לכן די במה שעומד ורואה בחוץ שהוא

שאוסרין ע"כ ס"ל דבכל מקום איכא חשש וכו' ובודאי מה שר"ל שגם הגוים ממאסין אותם י"ל דאף שבעצמו מאיס ליה לשתותו מ"מ שיטעה את ישראל חיישינן עכ"ל הרי אדרבה טעם מחלקותו על הפר"ח הוא משום דס"ל דאיכא חשש קרוב דאף שהגוי עצמו ממאסו מ"מ חיישינן שיטעה את ישראל, מבואר מזה דאם היה חשש רחוק לא היו גוזרים כלל כמו גילו שבטל הגזירה משום שאין נחשים מצוין, אף דבמציאות רחוק איכא נחשים גם במדינותינו, הרי מוכח מדברי האבנ"ז דלחשש רחוק לא הוי חיישינן. ונ"ל להוסיף הסבר לדבריו דלכאורה לפי דבריו היו לנו להתיר היכא שחלבו הגוי לעצמו דבזה הרי ליכא חשש שיערב בתוכו חלב טמא, דלעצמו הרי מאיס הוא. אבל ז"א דבכה"ג תו אסר מחמת הגזירה אף דלא שייך הטעם, וכל מה שטרח האבנ"ז הוא לבאר דלא תימא דלא שייך הגזירה בכל מדינות אלו ויהיה הדין כמו גילוי שבטל כל הגזירה לזה כתב דשייך הגזירה דחלב עכו"ם גם במדינותינו, אבל השתא דנקטינן דלא בטל הגזירה במדינתנו תו אסר אף כשחלבו לעצמו אף דבכה"ג ליכא חשש מ"מ תו אסר משום לא פלוג, דבזה בלא"ה לא ס"ל כהפר"ח כמבואר שם באות ג-ו.

אבל הפר"ח שסמך להקל, לאו מטעם שמדמה אותו לגילוי שבטל הטעם ובטל הגזירה, [עיין מה שכתב הפר"ח בענין זה בסימן ק"ו ס"ק ב] אלא דס"ל דחלב עכו"ם מעיקרא לא נאסרה במנין היכא דליכא חשש שיערב בתוכו חלב טמא, לכן כיון שחלב גמלים לא היו מצוי במדינה ההוא ושאר בהמות הטמאות שהיו מצויין במקום ההוא היו הגוים ממאסין חלבן מותר לקנות חלב שלהם מה שחלבו לעצמן, כיון דליכא חשש שיערב בתוכו חלב טמא, ואם חלבו לצורך ישראל ושכיחי שם בהמות טמאות נראה דמודה הפר"ח דאף שהגוים ממאסין חלב ההוא מ"מ יש לחשוש שיטעה את הישראל ואינו חשש רחוק.

ובר מן דין אף אם ימצא ביאור אחר לשיטת החת"ס לבאר למה מהני יושב מבחוץ ואינו רואה חליבה, הרי אין שום רמז בדברי החת"ס לביאור ההוא, והרי יש לנו שלשה אופנים בביאור דברי החת"ס אשר לפיהן יצא לנו דגם ראיה ע"י ווידיאוי קעמרע מהני, והבא להחמיר ולומר ביאר אחר עליו להביא ראיה.

מה שכתב הרה"ג הנ"ל לבאר את דברי הב"מ, גם אני כתבתי שם כן לבאר את דבריו. וכל מגמתינו שם הוא לבאר דמה דהצריך הב"מ ידיעה ברורה אינו משום חומרת האיסור אלא כדי שיהיה כראיה, ועפ"י יצא לנו דכ"ז הוא לענין ראית עצם החליבה אבל לענין חששות צדדיות שפיר סמכינן על החזקה כמו שביארתי שם.

ב

האם לשיטת הפר"ח צריך לחשוש לחששא רחוקה

עוד כתב הרה"ג הנ"ל דדבר זר ורחוק לומר שגם החת"ס בעצם ס"ל דלא גזרו היכא דליכא כלל בהמה טמאה באותו העיר, אלא שס"ל כמו שהקשו על הפר"ח דאין מציאות שלא יהיה דבר טמא בכל העיר דא"כ הרי יש טעם להגזירה משום דחייב לחוש אף להחשש הרחוק ביותר כמ"ש החכ"א והאבנ"ז דלא צודק הפר"ח אפי' לשיטתו שחייב לחשוש אף לחשש שלא עולה על דעתינו, ומדכתב החת"ס דחלב עכו"ם אסור אף שבטל הטעם משמע דאפי' אין דבר טמא בכל העולם אסור זת"ד.

הנה עיינתי בתשובת אבנ"ז (סימן ק"ג אות ז) שצייץ הרה"ג הנ"ל ולא ראיתי שיכתוב שחייב לחוש אף לחשש רחוק, אדרבה כתב דהטעם דלא קי"ל כהפר"ח משום דסבירא לן דבאמת איכא חשש קרוב, וז"ל אך ז"א דאם איתא דבמדינות אלו ליכא חשש חלב טמא היה לנו להתיר חלב עכו"ם לגמרי כמו שמתירין גילוי במדינות אלו וכו' ולדידן

ג

ביאור דברי החכמת אדם בזה

ומה שהביא בשם החכמת אדם (כלל סז) דלא צודק הפר"ח אפי' לשיטתו משום שחייב לחוש אפי' לחשש רחוק מאד, הנה אפי' אם החכ"א ס"ל כן אין זה ראיה על דעת החת"ס, והחת"ס יכול להסכים לדברי הפר"ח דא"צ לחוש לחשש רחוק ומה שחולק על הפר"ח הוא רק משום דנאסר במנין בלא פלוג, וכמו שהוכחתי כן מדברי הראשונים. אך מ"מ נחזה בדברי החכ"א אם כותב כן, הנה בתחילה כתב החכ"א אבל החלב לא נגזרה במנין לחלוטין אלא היכא שיש לחוש שמא ערכו חלב טמא, אע"פ שרחוק הדבר מאד לחוש שמא עירב בו חלב טמא מ"מ אסור דכל מה שגזרו חכמים אם יש במציאות אפי' רחוקה מ"מ אסור עכ"ל. הנה פשיטא דדברים אלו אינו אליבא דהפר"ח, שהרי כתב לקמן להדיא דאנן לא קי"ל כהתשב"ץ והכפתור ופרח והפר"ח, אלא כונתו לדידן דחולקין על הפר"ח וס"ל דנאסר במנין משו"ה חוששין לחששא רחוקה מאד דנתערב בתוכו חלב טמא, ומה שכתב דלא נגזרה במנין לחלוטין היינו כלפי מה שכתב בסעיף ז דגבינות עכו"ם אסור בכל אופן ולא מהני אפי' ראית ישראל, להכי כתב בסעיף א' דחלב עכו"ם לא נגזרה לחלוטין ואינו אסור אלא אם יש בה חשש אפי' חשש רחוק, לכן מהני ראית ישראל, אבל ודאי שורש האיסור הוא מחמת דנגזרה במנין, דאם היה ס"ל כשיטת הפר"ח לא היה חושש לחשש רחוק, תדע שהרי כתב לבסוף דאם לא ראה בתחילה בכלי יש להתיר בשעת הדחק אם ראה החליבה מטעם שהרי הפר"ח מתיר אם אין בכל העיר דבר טמא לחלוב וגם התשב"ץ והכפתור ופרח ואף דלא קי"ל כן הכי כיון שעכ"פ ראה החליבה מותר עכ"ל. הרי דמסכים הלכה למעשה לדברי הפר"ח שלא לחשוש לחלב טמא היכא דמקיים תקנת חז"ל, וא"צ לחשוש לחשש רחוק כיון דאין דבר

והחת"ס הסכים לדברי הפר"ח דכיון דהגויים ממאסין החלב מן הבהמות הטמאות המצויין במדינותינו לית לן למיחש למידי כשחלבו לעצמו, [ולפ"מ שביארתי גם האבנ"ז מודה לזה] ולפיכך הוצרך לאסור רק מטעם דחלב נאסרה במנין סתם שוב אסורה בכל מקום ובכל זמן, אבל לא משום דצריך לחשוש לחשש רחוק. ובאמת כן מבואר בדברי הראשונים לענין גבינת עכו"ם דמה שהגויים ממאסים חלב טמא הוא סיבה להתירו ואסור רק משום דנאסר במנין. וז"ל הרשב"א בתורת הבית (בית שלישי דף צ ע"ב) איסור זה של גבינה אפי' במקומות שמנהגן שלא להעמיד וכו' וכן לא נשמע בהם מעולם מי שמערב חלב טמא עם חלב טהור שמא יס הוא להם אפי"ה גבינה שלהם אסורה, דסתמא דמילתא כל דבר שנאסר במשנת אין מעמידין נאסר במנין וכל שנאסר במנין אפי' בטל הטעם לא בטל הדבר עכ"ל. ולא קאמר דאסור משום שחוששין לחששא רחוקה אלא משום שנאסר במנין, וכן מבואר בדברי המ"מ (פ"ג מהמ"א הל' יד). וככה ממש הוא דברי החת"ס לענין חלב דאף שהגויים ממאסין חלב טמא אפי"ה אסור מחמת שנאסר במנין ולא משום שחוששין לחששא רחוקה.

אך כל זה הוא כשעכ"פ מצויין בהמות טמאות במקומות האלו דבכה"ג היה תחילת התקנה של איסור חלב עכו"ם, דהיינו כשמצויין בהמות טמאות בהדיר או שיכולים להביא ממקום אחר, וזה הוא מה שנאסר בזמן הש"ס ונשאר באיסורו אף שאזדה לה החשש, אבל כיון דמבואר בגמ' דהיכא דליכא דבר טמא בעדרו וא"א להביא לשם ממק"א מותר, ע"ז יכול גם החת"ס להודות דבכה"ג מעיקרא אינו בכלל הגזירה, דהרי כתב דברים מפורשין בתחילת דבריו וז"ל "שהבהמות הטמאות המצויים גם הגויים ממאסין חלבם עכ"ל, וע"ז סובב כל תשובתו הרי דמיירי להדיא כשמצויין בהמות טמאות ומנא לן להוסיף על דבריו מה שלא כתב בזמן שיכולין להתאים דבריו אם דברי הגמ'.

כמ"ש החזו"א ואגר"מ. לא ידעתי איך אפשר להעמיס בדעת החת"ס יותר ממה שכתב, הרי דברי החת"ס כתובה לפנינו וכ"א יכול לראותו וכיון שאין רמז בדברי החת"ס לדברים אלו איך למדו בדעתו כן. וצ"ל דמש"כ החזו"א (סימן מא אות ד' בסופו) וז"ל וכן מש"כ החת"ס מדברי הש"ד וכו' תמוה וכו' אבל אם אין בכל העיר לא חמורה ולא גמלה ולא חזירה ולא סוסיא לא שמענו לאסור עכ"ל. וצ"ל דאין כונתו דהחת"ס ס"ל להדיא דגם בכה"ג אסור אלא כונתו להקשות על החת"ס דכמו דבכה"ג לא שמענו לאסור, א"כ ה"ה בנתברר באופן אחר שלא נתערב בתוכו חלב טמא כגון חולב לגבן הדין נותן שיהא מותר דמאי שנא זו מזו, ולא עלה על דעתו לחלק בין הנושאים והוא אזיל בשיטת הפר"ח כמ"ש שם (בר"ה ואמנם) וכן האגר"מ. אבל כדי לבאר שיטת החת"ס בהכרח צריך לחלק בין שני הנושאים דאם אין בכל העיר דבר טמא בכה"ג מעיקרא אינו בכלל הגזירה וזה נלמד מהא דמהני יושב בצד העדר, משא"כ ביש במציאות במקום ההוא דבר טמא אלא שברור שלא נתערב שם חלב טמא מחמת שמאוס להם או שאר סיבות בכה"ג נאסר משום לא פלוג. [או כשאר האופנים שכתבנו שם] ואף שהחזו"א לא נחית לזה הרי גם להסבר שכתב הרה"ג הנ"ל לא נחית החזו"א, והוא באמת תמה על החת"ס מדברי הגמ' דבאין דבר טמא בעדרו סגי ביושב בצד העדר, וכל הסבר שנחדש לחלק בין הנושאים יהיה נגד החזו"א שלא נחית לזה.

ד

ובדרך אנב אביא שני קטעים ממה שיש אתי בכתובים בענינים אלו.

האם גזירה דחלב עכו"ם הוא רק אם יש חשש רחוק או בכל אופן נאסר משום לא פלוג

באג"מ (עמוד פז-פח ד"ה וזהו) הביא את

טמא הראוי לחלוב מצוי בהעיר מותר אף שלא ראה בתחילה בכלי ואין חוששין שמא היה שם חלב טמא, כיון דסו"ס נתקיים דברי חכמים במה שראה החליבה וכל האיסור הוא רק מחמת שנאסר במנין.

אך בכ"ז הוא חלוק קצת מדברי החת"ס ולכאורה אזיל בשיטת הב"מ דהיכא דליכא אפי' חששא רחוקה הוי כראיה משו"ה רצה הגמ' להתיר בחולב לגבן. אבל החת"ס ס"ל דצריך ראייה דוקא ובלא"ה הוא בכלל הגזירה, אך בררנו שם במאמרינו דכ"ז הוא במצוי דבר טמא בהעיר אלא שאין ראויין לחלוב מחמת שמאיס להם, לכן הוא בכלל הגזירה כמו שביארנו שם.

ויש לציין דמה שכתב החכ"א שם וז"ל ועיין בתשובת התשב"ץ דאם אין בכל אותו מדינה דבר טמא מותר וסיים ויש מחמירין וכיון שכל גדולי הראשונים ואחרונים אין אחד מהם שיוכיר היתר זה שמע מינה דכלם קיבלו עליהם כיש מחמירין עכ"ל. דאין כונת החכ"א אלא שאין מצוי בהמה טמאה הראוי לחלוב כגונא דהחת"ס, אבל אם אינו מצוי כלל בהמה טמאה באותו העיר אף אותן המאוס להם מזה לא דיבר החכ"א, שהרי הביא דבר זה בשם התשב"ץ והתשב"ץ כתב שם להדיא וז"ל כי מה שכתב בספר העיתים ואין בכל אותה מדינה דבר טמא לאו כל בהמה טמאה קאמר, אבל שראויה לחלוב שהרי אי אפשר מכלבא וחמורה וכיוצא בהן עכ"ל. וא"כ גם החכ"א כונתו לזה, וגם מש"כ דכל הראשונים והאחרונים שלא הזכירו היתר זה וקיבלו עליהם כיש מחמירין היינו שאין מצוי בהמה הטמאה "הראוי לחלוב", לכן לא התירו כיון שנאסר במנין אבל כשאין מצוי אפי' כלבא או חמורה לא דיברו מזה שאין מציאות כזה, אבל אם היה מציאות כזה ודאי כו"ע מודי דינו כאין דבר טמא בעדרו ועומד בצד העדר שהתירו בגמ'.

ומה שכתב הרה"ג הנ"ל דלהחת"ס אפי' אין דבר טמא בכל העולם רק ראייה מספקת

הגהות סמ"ק ושם מפורש כמו שבארתי בעהזשי"ת, דז"ל הסמ"ק (סימן רכג) שלא לאכול חלב עכו"ם וכו' ואין חילוק בין יש בהמות טמאות בבית בין אין בהמות טמאות בבית, "וצריך" שיהא ישראל שם בשעה שיתחיל לחלוב ויראה שאין בכלי שום דבר, ואח"כ אם יוצא ונכנס מותר עכ"ל. הרי מפורש שכתב ב' דברים בתחילה כתב סתם דאין חילוק בין יש בהמות טמאות בבית לאין שם וזהו מטעם לא פלוג. ואח"כ כתב דין חדש שצריך שיראה גם בכלי שאין שם דבר טמא, ומזה ראה שגם במרדכי שכתב בשמו הן ב' דברים נפרדים, ואף שבדפוס שלנו כתוב דברים אלו בסמ"ק עצמו ולא בהגהות סמ"ק, כבר כתב המו"ל בהקדמת הסמ"ק שבהרבה דפוסים וכת"י היה מעורבב דברי הסמ"ק עם דברי הגהות סמ"ק, וכן נראה שאירע כאן שהרי הב"י כשהעתיק את דברי הגהות סמ"ק שכתב ולאפוקי מאותן בנ"א הוא מביאו בשם הסמ"ק, ובכת"י שהיה לפני המרדכי היה כל הדיבור מדברי הגהות סמ"ק לכן כתבו המרדכי דבר זה בשם רבינו פרץ. ואי"ל דהמרדכי מביא דברי רבינו פרץ ממק"א, דאם היה לפני המרדכי כמו שכתוב בסמ"ק שלנו ודאי היה המרדכי מביאו גם בשם הסמ"ק שהיה קודם זמן רבינו פרץ וע"כ כמ"ש.

ועיין ג"כ בארחות חיים עמוד 332 שמביא את לשון רבינו פרץ וז"ל וחלב שחלבו גוי צריך להיות יהודי שם בשעה שהגוי חולב, וצריך שיהיה שם בתחילת החליבה וצריך לברוק הכלים שחלב בהן הגוי שלא יהא שם חלב טמא עכ"ל. וזהו ממש כלשון הסמ"ק אלא שחסר קצת, הרי דמה שבדפוס שלנו הוא מדברי הסמ"ק היה בכת"י שלהם מדברי הגהות סמ"ק ומבואר מזה דזה שצריך להיות בתחילת החליבה הוא דין בפנ"ע.

וזה ברור בדברי הסמ"ק שכתב שני דברים א' שצריך להיות בתחילת החליבה ב' דגם באין בהמה טמאה בעדרו צריך להיות ישראל וראהו מטעם לא פלוג, ונפ"מ אפי' היכא

דברי החת"ס (יו"ד סימן קז) שנתקשה בדברי המרדכי שכתב בתחילה בשם רבינו בנימין דאפילו אין לו דבר טמא בעדרו צריך יושב בצד עדרו ורואהו, והטעם משום דנאסר במנין ולא פלוג. וכתב אח"כ וכן כתב רבינו פרץ בפסקיו דאפי' אין דבר טמא בעדרו יש להחמיר להיות ישראל שם בתחילת החליבה פן יערב או ישם העובד כוכבים חלב טמא בכלי קודם שיבא ישראל, דמשמע דאין הטעם משום לא פלוג אלא משום דבכל אופן איכא חשש, וקשה דרישא לאו סיפא ולא תירץ החת"ס כלום. והאג"מ הוציא מזה דאף שנאסר במנין היינו דוקא היכא דאיכא קצת חששא אף חששא רחוקה משום לא פלוג, אבל בליכא חשש כלל אינו בכלל הגזירה, ומשו"ה כתב רבינו פרץ דהחשש הוא שמא ישום דבר טמא בכלי והתפלא על החת"ס שלא נחית לזה.

אמנם הרואה בדברי החת"ס יראה דלא עשה בזה קושיא כלל, אלא כתב דרישא לאו סיפא וכונתו דיש כאן איזה חיסור לשון, דהרי בתחילה לא כתב המרדכי כלל שצריך לראות בכלי בתחילת החליבה א"כ איך שייך לכתוב וכן כתב הר' פרץ הרי העלה רבינו פרץ דין חדש, אלא כונת המרדכי לשני דינים בתחלה כתב דכן כתב רבינו פרץ דאפילו אין דבר טמא בעדרו אסור כמ"ש רבינו בנימין, ושוב כתב המרדכי דין חדש דלא סגי במה שהישראל רואה החליבה אלא צריך לראות גם בכלי דילמא יש שם חלב טמא ממקום אחר. ולענ"ד נראה ברור שצריך להגיה ולהוסיף וי"ו גבי ויש להחמיר, דכאן מתחיל המרדכי דין חדש דמצד הגזירה דחלב עכו"ם היה מספיק במה שבא ישראל באמצע החליבה, אלא מחשש שיש דבר טמא בכלי צריך להיות בתחילת החליבה.

ובתחילה הייתי מסתפינא להגיה מדעת עצמי, אבל אח"כ ראיתי שזה דבר ברור ואין בו ספק כלל, אחרי שהמרדכי מביא דבר זה בשם רבינו פרץ וידוע שפסקי רבינו פרץ הם

שצריך להיות הישראל שם בתחילת החליבה ולראות בתוך הכלי, וזהו אסור רק משום החשש שמא ישום העכו"ם חלב טמא בכלי, אבל אי לאו חששא זו היה סגי אם הישראל בא שם באמצע החליבה ורואה שאין בהדיר בהמה טמאה, וא"כ אין להוכיח כלל מדברי המרדכי האלו דאי לאו חשש זה לא היה צריך להיות ישראל רואה החליבה, דהרי לא מיירי אלא אם צריך להיות בתחילת החליבה או באמצעו, ולא מיירי מעצם הדין דהישראל צריך לראות החליבה ואה"נ הא דצריך לראות בתחילה בכלי אינו אלא מחמת חששא דיערב שם חלב טמא, אבל הא דצריך ראייה במשך כל החליבה או יוצא ונכנס אינו אלא משום לא פלוג. תדע דהרי לדעת הדרכי משה וכן פסק הרמ"א הא דצריך לראות בכלי אינו אלא לכתחילה אבל בדיעבד אינו מעכב [ועיין מנחת יעקב מה שביאר שיטתו] אבל הא דצריך לראות החליבה מעכב אפי' בדיעבד, וא"כ ע"כ אין הטעם משום החששא דיערב שם בתחילה חלב טמא בכלי דהרי זה אינו מעכב בדיעבד, ומה שצריך לראות החליבה מעכב אפי' בדיעבד, וע"כ דהוא מטעם אחר ואינו מחמת החשש דיערב שם חלב טמא בתחילה בכלי. ואה"נ יש לפרשו דהוא מחמת חששא דיביא שם חלב טמא ממק"א ויערבו שם באמצע החליבה ויש לפרשו דהאיסור הוא רק מטעם לא פלוג, אבל עכ"פ א"א להכריח מדברי המרדכי האלו דהאיסור אינו אלא כשאיכא חששא, דהרי לא מיירי מראית החליבה אלא מהראיה בתחילה בכלי.

ולענ"ד נראה לפרש דברי המרדכי דמביא ראייה מדברי רבינו פרץ לדברי רבינו בנימין דאסור משום לא פלוג, מדכתב דאף באין דבר טמא בהעדר צריך לבוא בתחילת החליבה מחמת הטעם שכתב שם, משמע מזה דמה שצריך לבוא שם במשך כל החליבה אינו מטעם זה אלא משום לא פלוג, ומיושב דקדוקו של החת"ס.

ומה שרצה האג"מ לישב מה שדיקדק

דליכא למיחש לדבר טמא בכלי כגון שכבר בודק בהכלי צריך להיות שם בשעת החליבה, ובפרט לפי שיטת הט"ז דר"פ מחמיר דאפי' אין דבר טמא בעדרו לא סגי ביושב בחוץ אלא צריך ראייה ממש א"כ ע"כ הם שני דברים דמצד חשש שיש דבר טמא בהכלי היה די להיות שם לפני החליבה ולראות בהכלי ואח"כ היה סגי ביושב בחוץ, ועכ"מ שצריך להיות בשעת הליכה בפנים ולראות אינו מטעם זה והוא דבר בפנ"ע. ומלשון הסמ"ק משמע כשיטת הט"ז מדכתב דאין חילוק בין יש לו בהמות טמאות בכיתו לאין לו, ולדברי הרשב"א והטור ודאי יש חילוק, דביש לו בהמות טמאות בעדרו צריך לעמוד בפנים אצל החליבה, ובאין לו טמא בעדרו סגי ביושב בחוץ בצד העדר אף שאינו יכול לראות החליבה כמ"ש הרשב"א והטור, אם עכפ ראה בתחילה בכלי אלא מזה ראייה לדברי הט"ז דהמרדכי והסמ"ק פליגי על הרשב"א והטור וגם באין דבר טמא בעדרו צריך להיות בפנים ולראות החליבה אלא דסגי ביוצא ונכנס דלא כהפ"ח.

ובהכי מתבאר דברי הדרכי משה דס"ל דראית הישראל בכלי אינו מעכב בדיעבד משום דזהו דבר בפנ"ע ואינו בכלל החיוב דישאל רואהו ע"כ אינו מעכב בדיעבד. ובוה אודה לה ראיות הפ"ח והרדב"ז והאג"מ שרצו ללמוד מדברי רבינו פרץ דלא נאסר במנין. ופלא שלא נחתו לעיין במקור דברי המרדכי [ונראה שהם סברו שפסקי רבינו פרץ לא נמצא בידינו ולא נחתו לעיין בפסקי רבינו פרץ שבהגהות סמ"ק. ות"ל שהניחו לי מקום מן השמים לברר דבר זה].

ואפי' לפי דברי הפוסקים שהבינו כפשטות לשון המרדכי דהוא דבר אחד דכל החשש הוא רק פן יערב או ישום העכו"ם חלב טמא בכלי קודם שיבא הישראל, מ"מ לא ידעתי מאין רצה ללמוד מזה דאף דנאסר משום לא פלוג אינו אסור אלא כשאיכא עכ"פ חשש רחוק, הרי המרדכי כתב חששא זו ליתן טעם על מה

מותר אבל החלב עצמו אסור. וכתב טעמו משום דמבואר בפוסקים דגזירת חז"ל לא היה אלא על חמאה וגבינת עכו"ם ולא על חמאה וגבינת ישראל, וכיון דגזירה אין כאן וגם טעם הגזירה אין כאן ע"כ מותר החמאה והגבינה עי"ש.

והנה צריך לעיין למה אינו מתיר גם החלב. וראיתי באבנ"ז (יו"ד סימן קב) שטעמו דאף שבאמת לא גזרו חכמים אלא חלב של עכו"ם כמו כל גבינות דדוקא של עכו"ם אסור אפ"ה אף שלא נגזרה מ"מ איכא בה חשש עירוב חלב טמא ע"כ אסור החלב והותר הכלים מחמת דלא אמרינן חנ"ג בשאר איסורים וכשיבשל בה פעם שנית יהיה בטל בס' עי"ש. ולא זכיתי להבין דבריו הק' דאם נימא דהיה בה חשש עירוב בה חלב טמא א"כ גם הגבינות אסורות דהרי נשאר צחצוחי חלב ביני איטפי, ובהדיא כתב הצ"צ דלא שייך טעם הגזירה והיינו משום דהעבד לא היה צריך כלל להשלים איזה מדה של חלב ע"כ אינו חשוד כלל לערב חלב טמא ומשו"ה מותר הגבינה וא"כ צ"ל ע"ל למה אוסר הצ"צ את החלב, וע"כ צ"ל דס"ל דמש"כ הש"ך דגבינות של ישראל שעשאם עכו"ם אינו בכלל הגזירה זהו דוקא בגבינות, שכן שנוי במשנתנו גבינות של עכו"ם, אבל בחלב הלא תנן "חלב שחלבו נכרי ואין ישראל רואהו" ולא תני שם כלל דהחלב הוא של נכרי, ע"כ בחלב אסור בכל גווני ומשו"ה הוצרך שיעשו ממנה גבינה, ומש"כ הצ"צ וז"ל שגזרו ואסרו חלב וגבינה של עכו"ם, נראה כונתו דהאיסור הגבינה אינו אלא כשהוא חלב של עכו"ם דבאופן אחר אין לדבריו פירוש.

אך צ"ל ע"ד דא"כ דגם בבכמות של ישראל נאסר בדין חלב נכרי למה לא אסר הכלים כמ"ש השואל באבנ"ז שם. ע"כ נלענ"ד דלא כמו"ש באבנ"ז שם דחלב עכו"ם כיון שאסרו אותו חכמים אסרת גם הכלים, דבאמת כבר הקשה הש"ך ס"ק י"ד דגבי בישול עכו"ם י"א דאינו אסרת הכלים, ותירוץ בשם או"ה

החת"ס דרישא לאו סיפא דברישא משמע שהוא מטעם לא פלוג, ובסיפא סיים המרדכי דהחשש שמא יערב חלב טמא בכלי, וכתב האג"מ דלא קשה כלום דאיסור לא פלוג הוא רק כשיש חשש חלב טמא אלא שהוא חששא רחוקה. ולא ידעתי למה הוא חששא רחוקה הלא הוא חשש גמור שמא יש לו להנכרי שם חלב טמא ויערב שם, הרי חזינן דהש"ך ס"ק ח והפר"ח אסרו אף בדיעבד אם לא ראה בתחילה בכלי, ותמה על הרמ"א דהקיל בזה וכתב וז"ל מה בכך שראה תחילת החליבה אם לא ראה בכלי שמא יש שם חלב טמא בכלי קודם התחלת החליבה שיתערב אח"כ בשאר החלב עכ"ל. נראה מזה דאינו חששא רחוקה כלל. וגם הרמ"א מודה דאם לא היה שם בתחילת החליבה דאסור אף בדיעבד מחשש שמא יערב שם הנכרי בתחילה חלב טמא דהוא חששא גמורה, אלא דס"ל דהבטה בכלי אינו מעכב בדיעבד, וא"כ כיון דבתחילת דברי המרדכי משמע דאסור רק משום לא פלוג ואח"כ סיים המרדכי בשם הר"פ דהחששא הוא שמא נתערב שם חלב טמא בכלי, וזהו חשש גמור א"כ שפיר הקשה החת"ס דרישא לאו היינו סיפא, ולא נתישב בדברי האג"מ. אך הפר"ח מפרש דגם תחילת דברי המרדכי דאוסר הוא מחמת הך חששא, ולא משום לא פלוג. אבל כבר כתב בעצמו שם דהרדב"ז לא הבין כן דברי המרדכי וגם החת"ס מסיק דפשטות לשון המרדכי מורה דהאיסור הוא משום לא פלוג.

ה

האם איסור דחלב שחלבו נכרי הוא רק בבכמות של נכרי או אפי' בבכמות של ישראל

הנה בתשובת צמח צדק יו"ד סימן עו העלה להתיר בעובדא שא' הניח פרותיו ביד עבדו ושפחתו בנסעו להעיר על יו"ט וחלבו עבדו ולא ראה הישראל החליבה, והעלה הצ"צ דהחמאה והגבינה שעושים מן החלב

והרשב"א דשאני הכא דגזרו עליו מחמת חשש איסור דאורייתא. והאבנ"ז הבין דעכשיו שכבר גזרו תו גם החלב הטהור שבו אוסרת הכלים. אבל באמת בלשון הרמ"א וביותר בלשון הת"ח לא משמע הכי דז"ל הת"ח כלל פד דין ט' כתב הרשב"א דחלב שלהם אוסרת כלים בפליטתן וכ"פ האו"ה וכתב דאפי' מאן דמיקל בבישולי עכו"ם, בחלב עכו"ם מודה הואיל ואיכא למיחש לתערובת איסור דאורייתא עכ"ל. משמע דטעם האיסור הוא משום חלב הטמא אבל באמת חלב הטהור שבו אינו אוסרת כלים אף שנאסר בגזירת חז"ל. כן הוא דעת הצ"צ.

והא דס"ל להרמ"א דגם הגבינות צריך ס' נגד כלו ולא לפי ערך נלענ"ד משום דאמרין חנ"נ. ועוד שלא הקילו אלא בכלי ולא בתבשיל. ואף שהאו"ה לא ס"ל כן בזה חולק עליו הרמ"א, ועיין בש"ך ס"ק יז דהרמ"א חולק על האו"ה ולא ביאר טעם פלוגתתן וי"ל דזהו טעמו דס"ל דגבי גבינה כיון דחוששין דנתבשלה עם חלב טמא שבתוכו ע"כ חתיכה נעשה נבילה, אבל ודאי אינו איסור מחמת עצמו לאסור הכלים היכא דליכא חשש דבר טמא.

ובתשובת מנחת יצחק (ח"א סימן קלח) רצה ללמוד מדברי מהרא"י בהגהות שערי דורא דס"ל דגזירת חלב עכו"ם לא היה אלא בבהמות של נכרי אבל בבהמות ישראל לא, ורצה לבאר בזה את דברי הצמח צדק וכבר כתבתי דא"א לפרש כן את דברי הצ"צ, דאם היה חושש לדבר טמא לא היה מתיר לעשות ממנו גבינות. ומה שהביא מדברי הש"ך ס"ק יג בשם מהרא"י בהגהות שערי דורא דיש להקל ברפת שאחורי הבית מאחר שאין מצוי שם דבר טמא, אבל דוקא בבהמות ישראל ולא בבהמות שלו, לענ"ד נראה בפשיטות דאין טעמו משום דלא היה הגזירה אלא בבהמת נכרי, אלא כונתו דבבהמות נכרי אינו מירתת כלל דאינו נתפס כגנב כיון שהוא חלב שלו ע"כ צריך מירתת יותר דיהיה באפשר לראות בכל רגע, משא"כ בבהמות ישראל מירתת יותר לערב חלב טמא משלו דהרי יהיה נתפס כגנב, משו"ה מותר אם מירתת קצת דיכולין לבוא שם באמצע החליבה, אבל ודאי אף בהמות ישראל הוי בכלל הגזירה דחלב עכו"ם וא"צ למש"כ המנחת יצחק דמהרא"י צירף

וכן מבואר באו"ה שער מח דין ה' דפלאדין שיש בו גבינה א"צ לבטל אלא לפי המדומה וכו' (וכ"כ בשער מז לענין גבינה) ואפי' פלאדין שיש בו חלב צלול של עכו"ם דמאחר שאין חוששין שיהא כולו חלב טמא אלא רק לתערובות י"ל לגבי הריח אפי' נתערב בה בטל ברוב בחלב טהור עי"ש. וע"כ בעובדא דהצ"צ דלא חשש כלל לתערובות חלב טמא מאחר שהיו מבהמות שלו, והעבד לא היה לו שום ריוח לקנות חלב טמא ולערבו ולא היה אסור רק מצד גזירת חז"ל [ומשו"ה התיר לעשות גבינות ממנו] ע"כ התיר את הכלים דסמך עצמו על היש אומרים בסימן קיג סעיף טז דבישול עכו"ם אינו אוסר הכלים, וה"ה חלב עכו"ם היכא דליכא חששא דאורייתא, ואף דשם מחמיר הת"ח להצריך הגעלה מ"מ הכא לבשל לכתחילה אינו אסור אלא משום מבטל איסור לכתחילה כמ"ש הש"ך כאן ס"ק טו, ועיין בהגהות צבי לצדיק שכתב דכיון דבסימן קב מתירין ע"י הפסד דהגעלה לכתחילה כ"ש לאסור הכלים לגמרי הוי כדיעבד, ומשמע מדבריו דה"ה אם יצטרך להגעיל כלים הרבה הוי כדיעבד ויש לסמוך על המתירין שאין אוסרים פליטת הכלים. ועוד דכיון דדרכו להשתמש בשפע הרי מתיר הרשב"א ואף שאנו אוסרים הרי הוי רק ספיקא דרבנן דילמא אינו אסור פליטתו כלל. ומה

מאותן הפירות בתוך העיר לא סמכין על "כאן נמצא כאן היה", לומר שהיה בתוך העיר מאותן הפירות, א"כ הכא הרי לא ידעין בכלל אם חלב שהעכו"ם נותן לו הוא מאותו המין שהיו נמצא בתוך העדר, דילמא יש בו גם מחלב הטמא. שלא היה בתוך העדר ו"כאן נמצא כאן היה" אינו אומר שלא הביאו כלום מבחוץ ודוק. תדע דהרי מבואר להדיא בסימן קיח דכל איסור דרבנן שהפקידו ביד עכו"ם צריך חותם אחד ולא סמכין על כאן נמצא כאן היה, ולא דוקא בחלב עכו"ם.

ומה שהתיר האו"ה בהניח בלא חותם לזמן מועט הוא משום מירתת, ומה שכתב המנחת יצחק דהתו"ח סמך על כאן נמצא כאן היה לא ראיתי שום הכרח לדבריו, וודאי התו"ח סמך רק על הא דמירתת כמ"ש השערי דורא ומיירי דביום או יומים עדיין היה מירתת.

סברת מירתת להסברה דלא גזרו אלא בבהמות נכרי, דמעולם לא עלה על דעת מהרא"י שלא גזרו על בהמות ישראל אלא כונתו כמ"ש, וכן מבואר בחזו"א (סימן מא ס"ק ב') באופן אחר קצת.

עוד הביא המנחת יצחק שם בשם השבילי דוד דלכאורה כשאין דבר טמא בהעדר למה צריך יושב בחוץ לראות שלא יביא דבר טמא ממק"א, הלא איכא למיסמך על "כאן נמצא כאן היה" כמו שסומכין באו"ח (סימן שכ"ה סעיף ט) בעכו"ם שיש עמו פירות בעיר על כאן נמצא כאן היה, ותירץ שהוא בכלל גזירת חלב עכו"ם שלא לסמוך על כאן נמצא כאן היה עי"ש. ולענ"ד לא הבנתי מה שייך כאן נמצא כאן היה, הרי גבי פירות לא מתירין אלא כשאותן הפירות הם מצויים בעיר תלינן שאותן הפירות שהביא העכו"ם הם מאותן שהיו נמצאים בעיר, אבל אם לא נודע שהיו

כשיתקע בשופר גדול אפילו פושעי ישראל ישובו בתשובה שלימה

אפילו אותם שלא עלה בלבם הרהורי תשובה בשום פעם ונשתמדו להכעיס, מכל מקום אם יבשרום שמישיח בן דוד בא ודאי יאמינו וישובו בתשובה שלימה. ואפילו אותם האפיקורסים שלא ישובו בבשורה בעלמא, כשיתקע בשופר גדול אז יבוא גם האובדים והנדחים, דיחרדו וישובו, ואז לא ידח ממנו נדח דגם כל הנדחים שנשמעו בין העמים ישובו. מה שאין כן אומות העולם דאין בהם שורש זה במעמקי הלב להיכן ישובו, דהתשובה הוא רק שיחזרו לשרשם והם שרשם ברע ואם ישמעו ישועה אמיתית אם יאמינו לזה יאבדו עצמם לדעת, או יבואו ללחום על ה' ועל משיחו. זולת אותם הגרים גרורים שיהיו עבדים לישראל, כמו רבים מעמי הארץ שנתיהדו בימי מרדכי ואסתר מצד הפחד ולא לשם שמים. ועל כן אין מקבלים גרים אז אלא שמכל מקום אין המשפט להאבידם, ויהיו עבדים. אבל פושעי ישראל מיד שישובו ישובו לגמרי לשרשן מאבותם, לאהבה את ה' יתברך באמת בכל לב ונפש ומאוד. (מחשבות חריץ פ"ט עמ' 66)

תשובה מועילה על הכל

שובה ישראל עד הוי' אלקים כי כשלת בעונך, אפילו הגיעו העוונות עד ה' אלקים, בכ"ז שובה ישראל, כי כשלת בעוניך, כל העוונות הם רק כשלון, כי שורש נשמת ישראל חצובה מתחת כסא הכבוד ונמשכת רק להטוב, והרע הוא רק מצד פתוי היצה"ר, ואח"כ מפילו ביאוש כי לא תועיל לו תשובה, כי גדול עונו מנשוא. וביחוד אם פגם בחטאים כאלו שמובא בספה"ק שאין תשובה מועילה עליהם, וגם ע"ז נאמר שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעוניך, ואין ח"ו להתיאש, כי הם רק כשלונות, וידו פשוטה לקבל שבים הרוצים באמת. (בית אברהם לשבת שובה)